

Nr 94.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 109 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 februari 1941, föreslagit riksdagen att till Universitetssjukhus: Serafimerlasarettet: Vissa om- och tillbyggnadsarbeten å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 525,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft två likalydande, den 23 januari 1941 dagtecknade motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *L. Franzon m. fl.* (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Birke m. fl.* (II: 185), vari hemställts, att riksdagen måtte å tilläggsstat för budgetåret 1940/41 anvisa såsom bidrag till omändringsarbeten för utvidgning av en särskild neurokirurgisk klinik vid serafimerlasarettet ett reservationsanslag av 515,000 kronor.

Till stöd för det motionsvis gjorda yrkandet har åberopats innehållet i den vid 1940 års lagtima riksdag av herr *E. Birke m. fl.* väckta motionen II: 110 ävensom statsutskottets däröver avgivna utlåtande nr 162.

a) 1939 års framställningar från sjukhusdirektionen.

Före överflyttningen till karolinska sjukhuset av den ena av serafimerlasarettets två medicinska kliniker samt ögonkliniken funnos vid lasarettet 512 vårdplatser, vilka fördelades på sätt framgår av följande tablå:

	Vårdplatser		
	allmänna	enskilda	summa
Den ena medicinska kliniken	93	15	108
Den andra medicinska kliniken	96	18	114
Ögonkliniken	59	5	64
Neurologiska kliniken	33	6	39
Kirurgiska kliniken	118	16	134
Neurokirurgiska kliniken	44	9	53
	Tillhopa 443	69	512.

I samband med karolinska sjukhusets upprättande hava två av vårdavdelningarna vid serafimerlasarettet — en av de båda medicinska klinikerna samt ögonklinikerna — överflyttats från serafimerlasarettet till karolinska sjukhuset. De genom medicinska klinikens överflyttning frigjorda vårdplatserna vid serafimerlasarettet hava använts för utökning av den kvarvarande medicinska kliniken samt den neurologiska kliniken. Dessa kliniker hava härigenom erhållit så många vårdplatser, som ansetts nödvändiga för den medicinska undervisningens behov. De vårdplatser åter, som bli disponibla genom ögonklinikens överflyttning, avses skola användas för utvidgning av *neurokirurgiska kliniken*, i samband varmed även kirurgiska kliniken skulle erhålla utökat antal vårdplatser.

Vårdplatserna borde enligt föreliggande förslag ökas till 530 och disponeras sålunda:

	Vårdplatser		
	allmänna	enskilda	summa
Medicinska kliniken	154	25	179
Neurologiska kliniken	68	14	82
Kirurgiska kliniken	162	25	187
Neurokirurgiska kliniken	69	13	82
	Tillhopa 453	77	530.

I skrivelse den 4 mars 1939 hemställde *sjukhusdirektionen* om ett anslag av 320,375 kronor i syfte att möjliggöra den behövliga omdisponeringen av vårdplatserna i enlighet med följande sammanställning:

1. Om- och tillbyggnad (en ny våning jämte vindsvåning) av ögonklinikens förutvarande lokaler för inrymmande av neurokirurgisk klinik	kronor	395,000
2. Ändringar i övriga klinikbyggnader	»	5,000
3. Utrustning för neurokirurgiska kliniken	»	75,000
	Summa kronor	475,000.

Avgår:

Bidrag från Stockholms stad	kronor	100,000	
» » » läns landsting »		54,625	154,625
	Nettoutgift kronor		320,375.

De nuvarande provisoriska förhållandena med neurokirurgiska kliniken inrymd i den kirurgiska klinikens byggnad medförde, framhöll direktionen, ej endast otillräckliga arbetsmöjligheter för förstnämnda klinik och otillräckliga vårdmöjligheter för de sjuka, utan vore också otillfredsställande för den kirurgiska kliniken. Direktionens förslag medgäve ett snabbare avhjälpande av dessa olägenheter än om nybyggnad skulle ske. Planläggningen av en sådan krävde lång tid, helst som den icke torde kunna lösas fristående från planläggning av nybyggnad för övriga delar av serafimerlasarettet.

Direktionens framställning, som i huvudsak tillstyrktes av vederbörande myndigheter, föranledde icke någon framställning till 1939 års lagtima riksdag.

I skrivelse den 14 oktober 1939 gjorde *direktionen* förnyad framställning i ämnet. På yrkande av byggnadsstyrelsen hade ritningarna till byggnadsarbetena i ögonklinikens byggnad kompletterats med en trappa, vilket medförde en ökning av byggnadskostnaderna med 47,000 kronor. *Direktionen* hemställde även om påbyggnad med ytterligare en våning, avsedd för personalbostäder, vilket komme att medföra en ytterligare kostnad av 150,000 kronor. Sammanlagt erfordrades alltså ett belopp av $(320,375 + 47,000 + 150,000 =)$ i avrundat tal 515,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen framhöll i yttrande den 16 januari 1940, att det vore tveksamt, om ögonklinikbyggnaden vore av den beskaffenhet, att tre våningar borde påbyggas i enlighet med *direktionens* senast framställda förslag. Byggnaden, som sålunda skulle omfatta fem våningar, skulle få en för stor höjd för det trånga utrymmet och åstadkomma en besvärande skugga. Styrelsen kunde därför icke tillstyrka förslaget i dess senast föreliggande skick. Beträffande kostnadsberäkningarna erinrade styrelsen, att desamma utginge från prisnivån i augusti 1939.

Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anförde förklarade *direktionen* sig beredd att avstå från förslaget om en personalvåning.

b) Ärendets behandling vid 1940 års lagtima riksdag.

I propositionen nr 149 till 1940 års lagtima riksdag angående anslag till bland annat serafimerlasarettet för budgetåret 1940/41 förordade departementschefen ett uppskov med ögonklinikens överflyttning från serafimerlasarettet till karolinska sjukhuset. Vid beslut i enlighet härmed skulle frågan om utökande av lokalerna för neurokirurgiska kliniken och kirurgiska kliniken vid lasarettet för tillfället förfalla.

I motion II: 110 hemställdes emellertid, under erinran om sjukhusdirektionens förutnämnda förslag, att riksdagen måtte anvisa medel såsom bidrag till anordnande vid serafimerlasarettet av en neurokirurgisk klinik. Riksdagen yttrade (skrivelse nr 321, sid. 8), att det syntes möjligt att låta öppna ögonkliniken vid karolinska sjukhuset vid en tidigare tidpunkt än i propositionen angivits. Därigenom skulle den nuvarande ögonklinikens lokaler vid serafimerlasarettet bli frilagda för iordningställande i desamma av vårdplatser i anslutning till planen för serafimerlasarettets fortsatta drift. Den i motionen väckta frågan om att staten nu skulle lämna sin andel i kostnaderna för neurokirurgiska kliniken ordnande i dessa lokaler syntes vid sådant förhållande kunna realiserats relativt snart och vid en tidpunkt, då behov av arbetstillfällen kunde visa sig vara för handen. I så fall syntes enligt riksdagens mening Kungl. Maj:t kunna av för arbetslöshetens bekämpande avsedda medel ställa nämnda andel till förfogande, varigenom stadens och landstingets bidrag till kliniken skulle kunna samtidigt utnyttjas. Ur såväl krigssjukvårdens som undervisningens synpunkt

syntes det vara av intresse, att frågan om den neurokirurgiska kliniken snabbt vunne sin lösning. Det borde enligt riksdagen få ankomma på Kungl. Maj:t, att i detta avseende samt beträffande detaljerna i ombyggnadens verkställande meddela närmare beslut.

c) 1940 års framställning från sjukhusdirektionen.

Under erinran om vad riksdagen sålunda anfört har *sjukhusdirektionen* i skrivelse den 27 juni 1940 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt meddela beslut om statens bidrag till kostnaden för ombyggnaden av den del av serafimerlasarettet, som avsåges för ordnande av en neurokirurgisk klinik, så att direktionen kunde bli i tillfälle att omedelbart vidtaga förberedelser för ombyggnaden. Direktionen överlämnade en, såsom direktionen anförde, i vissa detaljer justerad plan för ombyggnad av den nuvarande ögonkliniken med anhållan, att denna plan måtte fastställas.

Kostnaderna hade beräknats uppgå till följande belopp:

1. Byggnadskostnader, om personalvåning ej uppfördes	kronor 495,000
2. Personalvåning	» 170,000
3. Utrustning	» 75,000
	<hr/>
	Summa kronor 740,000.

Avgår:

Bidrag från Stockholms stad och Stockholms läns landsting	kronor 154,625
	<hr/>
	Nettoutgift kronor 585,375.

Om personalvåning ej uppfördes, komme nettoutgiften att stanna vid 415,375 kronor.

1940 års *civila byggnadsutredning* har förklarat sig icke kunna förorda, att personalbostäderna komme till utförande. Ombyggnaden borde sålunda begränsas till att avse vårdavdelningen med tillhörande lokaler samt undervisnings- och laborationsavdelningarna. Utredningen ville slutligen framhålla, att tillgång till byggnadsbeskrivning icke förelegat, vadan möjligheter saknats att ingå i en granskning av den allmänna standard, som vid ombyggnaden avsetts skola tillämpas. Emellertid förutsatte utredningen, att vid byggnadens slutliga planläggning intet underlättes för standardens anpassning efter nuvarande statsfinansiella läge.

Med hänsyn till de ytterligare prisstegringar inom byggnadsmarknaden, som inträffat efter de senast verkställda kostnadsberäkningarna, har departementschefen låtit från serafimerlasarettet under hand infordra nya kostnadsberäkningar. Enligt den 25 januari 1941 verkställda förnyade beräkningar skulle kostnaderna för byggnadsföretagets utförande — om personalvåning ej uppfördes — numera uppgå till 790,000 kronor. Kostnaderna

för utrustning hava av t. f. sysslomannen vid serafimerlasarettet den 30 januari 1941 beräknats till 112,500 kronor.

Byggnadsstyrelsen har funnit de till 790,000 kronor uppskattade byggnadskostnaderna för högt beräknade. De verkliga kostnaderna kunde beräknas till 740,000 kronor. Den kostnadsstegring, som likväl kvarstode, berodde — förutom på prisstegringar — på i huvudsak följande avvikelser från det ursprungliga förslaget:

En utvändig hiss hade tillkommit	kronor	25,000
I våningen 1 trappa hade sammanförts en avdelning för enskilda patienter, vilket medfört en ny rumsgrupp bilokaler för denna avdelning. Dessutom hade vidtagits betydande ändring i planläggningen av hela denna våning	»	55,000
Vindsvåningen hade utökats till hel våning, i vilket inretts föreläsningssal, tre laboratorier, fyra rum för läkare, sekretariat med arkiv, jourrum och reservrum	»	70,000
I huvudsak till följd av ovannämnda lokalutökningar hade den sanitära utrustningen utökats, och hade dessutom i de olika våningarna tillkommit ett stort antal tvättställ	»	45,000
Av ovannämnda tilläggsarbeten betingade kostnader för ritningar, kontroll och oförutsett	»	15,000
<u>Summa ökningar</u>		<u>kronor 210,000.</u>

Byggnadsstyrelsen föresloge efter samråd med direktionen vissa förenklingar, medförande en kostnadsminskning med 60,000 kronor till 680,000 kronor.

d) Departementschefen.

Departementschefen har för egen del anfört i huvudsak följande:

Behovet av en utvidgning av de kirurgiska och neurokirurgiska klinikerorna syntes vara väl styrkt. Samtliga myndigheter vore ense härom, och 1940 års lagtima riksdag hade funnit sig kunna redan på grundval av den då föreliggande utredningen bemyndiga Kungl. Maj:t att för ändamålet anlita de anslagsmedel, som av riksdagen ställts till förfogande för arbetslöshetens bekämpande. Departementschefen hade emellertid icke ansett sig böra påfordra frågans lösning på denna väg bland annat på grund därav, att frågan hade det närmaste samband med det nu under utredning varande spörsmålet om serafimerlasarettets framtida ställning och verksamhet och att de kostnadskalkyler, som förelegat då riksdagen fattat sitt beslut, befunnits vara så löst grundade, att ett förnyat övervägande av frågan varit erforderligt.

Vad beträffade frågan om serafimerlasarettets framtida ställning och verksamhet, kunde det icke med bestämdhet förutsägas, huru länge serafimerlasarettet borde upprätthållas. Bedömandet av denna fråga hade ytterligare försvårats genom den vittutseende omläggning av den inom Stockholms stad kommunalt bedrivna sjukvården, som under de allra senaste åren förberetts och delvis redan kommit till stånd. På grund härav hade Kungl. Maj:t, såsom departementschefen i årets åttonde huvudtitel

(sid. 103 f.) erinrat, den 20 december 1940 uppdragit åt en särskild kommission att på statens vägnar upptaga förhandlingar med Stockholms stad och Stockholms läns landsting samt övriga parter rörande bland annat frågan om serafimerlasarettets framtida ställning och verksamhet. Dessa förhandlingar vore ännu icke avslutade. Under hand hade departementschefen emellertid från kommissionen inhämtat, att de hittills förda förhandlingarna utvisade sannolikheten av att lasarettet borde drivas under oförändrade former i varje fall tills dess de lån guldits, som lasarettet före statsövertagandet iklätt sig. Detta innebure, att serafimerlasarettet skulle uppehållas åtminstone till år 1960, alltså under ytterligare ett tjugotal år. Vid sådant förhållande syntes från ekonomiska synpunkter hinder icke möta att vid lasarettet utföra erforderliga nyanläggningsarbeten under förutsättning dock, att dessa icke droge kostnader, som med hänsyn till den återstående nyttjandetiden kunna te sig oproportionerligt höga.

1940 års lagtima riksdag torde vid sitt ställningstagande hava utgått från att byggnadsföretaget skulle utföras endast i den omfattning, som av sjukhusdirektionen enligt den då föreliggande utredningen ifrågasatts. Den därefter inträdda kostnadsstegringen hade förorsakats därigenom, att det ursprungliga byggnadsprogrammet under mellantiden undergått en genomgripande omarbetning. Planlösningen för våningen I trappa upp hade sålunda helt ändrats, vindsvåningen hade utökats till hel våning och vissa andra ändringar hade vidtagits. Den ursprungligen framlagda utredningen, på vilken riksdagen grundat sitt beslut, hade sålunda icke givit en riktig uppfattning om medelsbehovet, vilket departementschefen funne anmärkningsvärt.

Om neurokirurgiska klinikens lokalbehov skulle tillgodoses genom en nybyggnad på Norrbackaområdet, skulle kostnaderna bli avsevärt mycket större än vid en lösning av frågan i anslutning till det av sjukhusdirektionen senast framlagda förslaget. Å andra sidan torde de lokaler, som anskaffades genom en nybyggnad, kunna beräknas bli mer varaktiga. Med de utgångspunkter vad beträffade kostnaderna vid ett genomförande av det ena eller andra alternativet och lokalernas varaktighet, som nu föreläge, hade departementschefen för egen del funnit en lösning av frågan i anslutning till direktionsens förslag vara att ur ekonomisk synpunkt föredraga framför en nybyggnad för neurokirurgiska kliniken på Norrbackaområdet. Departementschefen tillstyrkte därför, att direktionsens förslag i huvudsak genomfördes, men utginge givetvis från att byggnadskostnaderna så långt detta vore möjligt begränsades. I detta syfte torde de av byggnadsstyrelsen i dess senaste utlåtande föreslagna besparingsåtgärderna bära vidtagas, varigenom kostnaderna nedbringades till 680,000 kronor. Då staden och landstinget förbundit sig att tillskjuta sammanlagt 154,625 kronor — dessa beslut ägde fortfarande giltighet — erfordrades alltså av statsmedel för byggnadskostnadernas bestridande ett belopp av i runt tal (680,000—154,625 =) 525,000 kronor.

Departementschefen föreslog, att detta anslag upptoges på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår såsom reservationsanslag, vilket med hänsyn till företagens angelägna beskaffenhet torde bära få tagas i anspråk utan sådan omprövning, som i allmänhet förutsattes skolaske beträffande på denna stat uppförda anslag. Kostnaderna för utrustning torde få bestridas från serafimerlasarettets omkostnadsstat, i vilket hänseende Kungl. Maj:t torde få efter framställning från direktionen i

sinom tid fatta beslut. Endast den oundgängligen erforderliga utrustningen borde anskaffas.

Departementschefen underströk 1940 års civila byggnadsutrednings uttalande om byggnadsstandardens anpassning efter det statsfinansiella läget och utgick från att de besparingsmöjligheter, som härutinnan kunde föreligga, skulle vid byggnadsföretagets genomförande iakttagas. Då det emellertid icke läte sig göra att på detta stadium avgöra, om härigenom någon ytterligare besparing kunde ernås, hade departementschefen icke ansett sig böra mer än redan skett begränsa anslagsmedlen.

Departementschefen funne sig i likhet med 1940 års civila byggnadsutredning icke kunna tillstyrka, att de av direktionen ifrågasatta personalbostäderna nu skulle uppföras; 1940 års lagtima riksdag hade icke heller förutsatt, att förslaget i denna del skulle biträdas.

Utskottet har under hand inhämtat att inom besparingsberedningen fråga uppkommit angående överflyttande av serafimerlasarettets nerv- och neurokirurgiska kliniker till karolinska sjukhuset, från vilket sjukhus garnisonens kirurgiska avdelning i stället skulle överföras till antingen serafimerlasarettet eller till garnisonssjukhuset. I sistnämnda fall skulle den medicinska garnisonsavdelningen flyttas från garnisonssjukhuset till serafimerlasarettet. Ett realiserande av dessa förslag skulle medföra vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid karolinska sjukhuset, vilka — såvitt utskottet har sig bekant — ännu icke blivit vederbörligen kostnadsberäknade. I en till utskottet av föreståndaren för den neurokirurgiska kliniken vid serafimerlasarettet, professorn H. Olivecrona ingiven promemoria i förevarande ärende hava anförts betänkligheter mot ovannämnda förslag och gjorts gällande, att en dylik lösning av frågan varken ur undervisningens eller sjukvårdens och icke heller ur ekonomisk synpunkt vore att förorda. I denna uppfattning har föreståndaren för lasarettets kirurgiska klinik, professorn G. Söderlund instämt. Det har icke varit möjligt för utskottet att i frågans nuvarande läge bilda sig en bestämd uppfattning om vilken lösning som kan anses vara den ur olika synpunkter bästa. Av den föreliggande propositionen framgår, att behovet av en utvidgning av de kirurgiska och neurokirurgiska klinikerna vid serafimerlasarettet är väl styrkt. Medel för ändamålet synas därför nu böra beviljas av riksdagen. Emot det i propositionen äskade anslagets storlek — 525,000 kronor — har utskottet icke funnit något att erinra. Därest Kungl. Maj:t emellertid efter verkställd undersökning — vilken synes böra utföras med största möjliga skyndsamhet — skulle finna, att en ändamålsenligare lösning av förevarande om- och tillbyggnadsfråga står att vinna genom en förläggning av de olika klinikerna efter i huvudsak de linjer, som inom besparingsberedningen ifrågasatts, torde Kungl. Maj:t äga rätt att beträffande det anvisade anslagsbeloppet vidtaga de dispositioner, som kunna bliva nödvändiga för genomförande av sistnämnda förslag.

Utskottet.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition och motionerna I: 142 och II: 185, till *Universitetssjukhus: Vissa om- och tillbyggnadsarbeten för anordnande av en neurokirurgisk klinik m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 525,000 kronor.

Stockholm den 25 april 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Asplund, Per Gustafsson, Bergman, Torsten Ström, Lindström, Andrén, Bäcklund, Gränebo, Björkman* och *Berntson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Isacsson, Holmdahl, Andersson* i Södergård, *Wallentheim* och fru *Alvén*.